

Primer İmmün Yetmezlik ve Korona Virüs (Corona / COVID-19)

Corona Virüs nedir?

Korona virüs (**Corona / COVID-19**), memeli ve kuşlar arasında sıklıkla rastlanan bir RNA virüsü gözle görülmeyen bir mini mikroptur. Toplumda, koronavirüs ailesini 4 üyesi (OC43, 229E, NL63, HKU1) insanlarda 1960 yılından beri hafif seyirli nezle, grip ve soğuk algınlığına (%10-30) neden olmaktadır. Aynı aileden olan SARS ve MERS geçen yıllarda salgınlara yol açtı. Wuhan'da Aralık 2019'da ortaya çıkan virüsün moleküler yapısı %85 SARS'a benzer. Hayvanda hastalık yapmayan virüs bilinmeyen bir yolla insanlarda hastalık yapana değişime uğramıştır.

Küre ya da elips şeklinde olup, virüs üzerinde tacı andıran dikensi çıkıntılar bulunduğu için bilim insanları "kral tacı" anlamına gelen "corona" adını vermişler. Virüs, insanların solunum yoluna yapışır, çevresindeki kılıfı çıkarıp insan hücresinin genetik yapısını kullanarak üremeye başlar. Bu nedenle sadece canlı hücrede çoğalır. Virüs üzerindeki çıkıntılar, akciğer dokusunda bulunan ACE2 reseptörlerine yapışmayı ve doku hücresine girmeyi kolaylaştırır. Sigara içenlerde virüsün girişi 10-15 kez daha hızlıdır. Tıpkı SARS enfeksiyonu gibi hastaların %5'sinde şiddetli akut solunum yolu yetersizliği gelişebilir.

Virüsün çoğalması nasıl önlenir?

Virüs bulaşmış alet veya eşyalar yarım saat, 60 derece sıcak su içinde tutularak yok edilebilir, yada %75 etanol, klor içeren dezenfektanlar kullanılır.

Virüs hangi yollardan bulaşır ?

Virüs, solunum yolunu saran epitel hücrelerinde çoğaldığı için, ağız veya burundaki salgıların içindeki damlacıklarda bulunur. On dakikayı geçen yüz yüze konuşma, hapşırma, öksürme sırasında virüs içeren damlacıkların karşıdaki kişinin ağız, burun ve göz konjonktivasına yapışması ile bulaşır. Virüsün çapı büyük olması nedeniyle saçılan damlacıklar, insanların elini koyduğu yüzeylere düşer, canlı hücre olmadığı için virüs artık çoğalamaz, giderek sayıca azalır, 6 saat sonra enfeksiyon yapamayacak sayıdadır.

İnsanların solunum yolu hücrelerinde 2-14 günlük kuluçka süresinde çoğalır, hastalık belirtileri genellikle 5-7. günde başlar. Bağışıklık sistemi %80 kişiyi virüse karşı çok iyi savunur, kişi hastalığı belirti vermeden veya çok hafif belirtiler ile geçirir. Ancak, bu kişiler farkına varmadan virüsü, 1 metreden yakın duran bir başka insana damlacık yolu veya temas ile bulaştırabilir. Virüs, bu yollardan toplumda hızla yayılır, bu amaçla 'Evde kal' çağrısına uymak kendinize olduğu kadar topluma da hizmet etmektir.

Virüsün insanlar arasında dolaşımını nasıl durdurulur ?

- Primer immün yetersizlik tanısı almış her hastanın kendine özel bir odası, yatağı olmalı
- Kişisel havlu, bardak, kaşık, tabak gibi malzemeleri paylaşmayın
- Tanıdıklar ile tokalaşmayın, sarılmayın, öpüşmeyin
- Elleri sık sık, en az 20 saniye bol su ve sabunla yıkayın
- Elini ağız, burun ve gözünüze sürmeyin
- Cep telefonu, gözlük, laptop, gibi sık dokunduğunuz eşyaları dezenfekte edin
- Ortak kullanılan bilgisayar, kapı kolu ve yüzeyleri günlük temizleyin
- Bulduğunuz odayı sık sık havalandırın
- Dışarıda, iş yerinde insanlar ile aranızda en az 1,5 metre güvenli mesafe koyun
- Herhangi bir yüzeye temas ettiğinizde dezenfektanla elinizi silin
- Ortak kullanılan banyo ve tuvaletleri sık sık sulandırılmış çamaşır suyuyla temizleyin

- Para yerine diğeri ödeme yollarını seçin, temas kaçınılmaz ise dezenfektan kullanın
- Dengeli, sağlıklı ve yeterli beslenin, gün içinde yeterli sıvı alın
- En az 8 saat yeterli ve düzenli uyuyun
- Eve giren alışveriş torbanızı başka bir naylon poşete koyup atın, bez ise yıkayın, buzdolabına giremeyecek gıda ürünlerin açık havada veya el değmeyen bir bölgede 6 saat bekletin
- Gıdaları tüketmeden önce iyice yıkayın
- Virüsün bulaştığını düşündüğünüz tüm yüzeyleri temizlemek için 1:100 sulandırılan çamaşır suyu, yoğun kirlenme olduğunda ise 1:10 sulandırılmış çamaşır suyu kullanın

Toplu taşıma araçlarında virüsten nasıl korunmalı ?

- İnsanlar ile güvenli mesafede (en az 1,5 metre) durun, kalabalık ise binmeyin
- Yüzeyle mümkün olduğunca az temas edin, araya mendil koyun
- Araçtan iner inmez kullandığınız mendili bir poşete koyup ağzını bağlayın
- Araçtan inince dezenfektanla el temizliğini unutmayın
- Kıyafetlerinizi evde bir soyunma bölgesinde çıkarın, çamaşır torbasına koyun, 60 derece sıcak suda yarım saat tutabilirsiniz veya 40 derecede deterjanla yıkayabilirsiniz, yıkanamayan giysileri 6 saat havalandırın, ayakkabınızı kimsenin dokunmayacağı bir yere kaldırın veya balkona koyun

Çalışma koşullarında virüsten nasıl korunurum ?

- İnsanlar ile güvenli mesafede(en az 1,5 metre) kalın, yakın temastan sakının
- Tek kullanımlık mendil ve dezenfektanı çevrenizde bulundurun
- Çalışma alanını işe gelir gelmez dezenfekte edin
- Toplu kullanılan yüzey ya da malzemelere dokunduğunuzda ellerinizi yıkayın ya da bir dezenfektan kullanın
- Toplantılar kalabalık olmasın, güvenli mesafede oturun
- Çalışma ortamını sık sık havalandırın
- Çalışırken kol saati, yüzük bilezik gibi takıları kullanmayın
- Bilgisayarını işyerine taşımayın, taşırsanız dezenfekte ettikten sonra evde değil mümkün ise arabada bırakın eve sokmayın
- Bulaş olan tüm yüzeyleri temizlemek için 1:100 sulandırılan çamaşır suyu, yoğun kirlenme olduğunda ise 1:10 sulandırılmış çamaşır suyu kullanın
- Ortak kullanılan banyo ve tuvaletleri sık sık sulandırılmış çamaşır suyuyla temizletin

Hastaneye gitmek zorunda iseniz nasıl korunuruz?

- Muayene olmak yada tedavi olmak için hastaneye gitmek zorunda iseniz tıbbi maske kullanabilirsiniz, maske nemlendiğinde maskenin kulak arkasındaki bağcıklarından tutarak çıkarın, maskenin ön yüzünde virüs kümelenebilir sakın cebine koyma, yeniden kullanma, bir poşete koyup ağzını bağlayın
- Eldiveni, virüs ile bulaşık bir malzemeyi atmak için bir kez kullandıktan sonra dışa çevirerek çıkarıp özel poşete atın
- Hastane odasına girerken veya tedavi sonlandığında çıkarken el dezenfeksiyonu uygulayın

Korona (Corona / COVID-19) Virüs Belirtileri Nelerdir?

Virüs, grip hastalığına neden olan influenza virüsü gibi davranarak benzer belirtilere yol açar:

- İnatçı yüksek ateş
- Boğaz ağrısı

- Kuru öksürük
- Burun akıntısı
- Aşırı yorgunluk
- Kas ağrıları
- Sık nefes alıp verme veya nefes alma güçlüğü

Bazen mide-barsak sistemine yerleşip kusma, karın ağrısı ve ishal belirtilerine yol açabilir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), hastalık belirtileri olan kişilerin virüs ile enfekte olma ihtimalini düşünerek kendisini evde karantinaya almasını öneriyor.

Primer immün yetersizliği veya sekonder immün yetersizliği olan hastalar, kronik akciğer, kalp, hipertansiyon, astımlı hasta, diyabet, 60 yaşın üstündekiler, sigara kullanımı gibi altta yatan nedenleri olan insanların önceliği enfeksiyon etkeni VİRÜSTEN KORUNMAKTIR.

Hastalık belirtileri başladı ise ne yapmalı ?

- Sadece sizin kaldığınız bir odaya yerleşin, kendinizi karantinaya alın ya da evde diğer insanlardan izole yaşayın
- Aile ve arkadaşlar ile teması azaltın
- Tıbbi maske takın
- Hapşırırsanız ve öksürürsünüz iken gerektiğinde ağız ve burnunuzu tek kullanımlık mendille kapatın, mendili hemen çöpe poşete koyup ağzınızı bağlayın, yada kolunuzun dirsek bölgesini kullanın
- En yakın sağlık merkezine hastalığınızın özelliğini de belirterek başvurun
- SABİM184 'ü arayarak kendi sağlık durumunuza uygun çözüm bulabilirsiniz

COVID-19 Tanısında hangi testler kullanılıyor?

Kış mevsiminde yaygın görülen diğer solunum sistemi rahatsızlıklarından ayırmak oldukça güç. Burun arkasından veya boğazın arka tabanından sürüntü ile alınan solunum yolu salgısında virüsün varlığını gösteren gerçek-zamanlı ters-transkriptaz-polimeraz-zincir-reaksiyonu (rRT-PCR) olarak tanımlanan kitler ile incelenebilir veya kişinin enfeksiyonu geçirmiş olduğunu kanıtlayan kandan yapılan antikör testi kullanılmaktadır. Klinik belirtileri olan hastalarda testler yanlış negatif çıkabilir, bu nedenle test gerektiğinde tekrarlanır.

Korona Virüs enfeksiyonu tedavisinde hangi ilaçlar önerilmektedir?

Hastaların çoğunluğunda enfeksiyon, soğuk algınlığı gibi seyretmekte ve yoğun bir tıbbi destek gerekmemektedir. Çok az oranda (%5) hastada ağır solunum yetersizliği gelişmektedir. Tedavi için henüz özel bir ilaç tedavisi önerilmemekte ancak hastaya yararlı olduğu bilinen sıtma ilacı hidroksiklorokin, antiviral oseltamivir, Favipravir (Çinden gelen ilaç) , Lopinavir /Ritonavir, gerektiğinde azitromisin, metil prednizolon, immünoglobulin, bazı yeni monoklonal ilaç seçenekleri, hastanın klinik durumuna göre tedavide kullanılmaktadır.

Hastalığın hafif seyrettiği durumlarda, ateşi düşürmek için parasetamol içeren ilaçların kullanılmasını ancak ibuprofen içerenlerin kullanılmaması önerilmektedir. Hekimin verdiği ilaçları kullanarak hastanın kendisini karantinaya alması yeterli olmaktadır. Ancak hastanın,

- Ateşi inatla düşmüyor ve/veya ciddi solunum sıkıntısı gelişirse
- Bilgisayarlı akciğer tomografisinde buzlu cam görüntüsü gibi belirtileri var
- Hastanın akyuvar sayısı veya lenfosit sayısı düşük ise

Derhal en yakın sağlık merkezine maske takarak başvurmalıdır. Sağlık bakanlığı başvuru hattı 184 'ü arayıp seçenekleri kullanarak hastaneye müracaat koşullarını öğrenebilirsiniz.

Ağır solunum yetersizliği olan hastalara yoğun bakımda solunum desteği verilmektedir

Aşısı var mı ?

Henüz virüse karşı koruyan bir aşığı bulunamadı, dünyada 40 dan fazla aşığı araştırması yapılıyor, insanlarda yaygın olarak uygulanabilecek düzeyde bir aşığı geliştirilemedi, böyle bir aşığı yapılsa bile halkın kullanımına 1,5-2 seneden önce sunulamaz. Enfeksiyondan korunmak için şimdilik hiçbir ilaç önerilmemektedir.

Prof. Dr. Yıldız Camcıoğlu
Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Uzmanı
Klinik İmmünoloji Uzmanı
Türk İmmünoloji Derneđi, PİY alt Grup Başkanı